

Biljana Mišić Ilić / Vesna Lopičić

JEZIK, KNJIŽEVNOST, KOMUNIKACIJA: JEZIČKA ISTRAŽIVANJA

Biblioteka
NAUČNI SKUPOVI

Urednice:

Prof. dr Biljana Mišić Ilić

Prof. dr Vesna Lopičić

Glavni i odgovorni urednik:

Prof. dr Bojana Dimitrijević

Akademski odbor:

Prof. dr Vesna Lopičić

Prof. dr Biljana Mišić Ilić

Prof. dr Miloš Kovačević

Prof. dr Goran Maksimović

Prof. Colin Nicholson

Prof. dr Walter Epp

Prof. dr Dragana Mašović

Prof. dr Đorđe Vidanović

Prof. dr Snežana Bilbija

Prof. dr Marija Knežević

Doc. dr Mihailo Antović

Recenzenti:

Prof. dr Jordana Marković

Prof. dr Snežana Bilbija

Doc. dr Mihailo Antović

Sekretar redakcije:

Mr Milena Kostić

Objavlivanje ovog zbornika pomoglo je Ministarstvo prosvete i nauke Republike Srbije
u okviru projekta *Dinamika struktura savremenog srpskog jezika 178014*
i Filozofski fakultet u Nišu.

УДК 81'276.5(497.11)

Софија Милорадовић

Институт за српски језик САНУ

Београд

ЈЕЗИК „У КОНДИЦИЈИ“ – МУЗИЧКИ ЖАРГОНИЗМИ¹

Сажетак: У овом раду бавим се жаргоном као креацијом усмене комуникације међу младима, истражујући промене у жаргонском изражавању у оквиру једне хетерогене групе младих људи који се могу разликовати по своме социјалном статусу и образовању, али који ипак имају један заједнички комуникацијски код (лексикон) везан за музички контекст, те за реалије и појмове из музичке сфере. Истраживање заснивам на дијахроном пресеку београдских музичких жаргонизама, а управо због *инхерентне променљивости и несталности* овог супстандардног регистра.

Кључне речи: усмена комуникација, омладинска популација, београдски музички жаргонизми, дијахрони пресек, инхерентна променљивост

Познато је да је потреба за жаргонским изражавањем стара и аутохтона у свакој култури, те да су жаргони – уз различита назвања и коришћени у различите сврхе – бивали широко распрострањена културна и језичка појава, повезана са социјалном стратификацијом друштва. Жаргон се може назвати *условним* језиком ограничене групе носилаца, односно корисника, а то је заправо секундарно изведен, неформалан, те спонтан и емотивно маркиран, углавном вербални варијетет или подсистем националног језика, а употреба жаргонизама детерминисана је низом социјалних, психолошких и биолошких фактора. Као и дијалекти, настали територијалним раслојавањем језика, и жаргон представља некодификовану језичку форму. Специфичне комуникативне интенције носилаца жаргона имају као резултат и експресивност и емотивност, настале на рачун установљавања неких посве нових веза, те је, самим тим, њихов резултат – и неразумевање од стране оних који овим *условним* језиком не владају. И управо из социјалне улоге овог језичког идиома проистичу и његове лингвистичке особености, а уколико се пође од полифункционалности језичког феномена, онда се и омладинском жаргону могу аргументовано приписати различите функције – од основне комуникативне, преко интегративно-деинтегративне, конспиративне, репрезентативне, номинативне, емоционално-експресивне, па до естетске и функције економије изражајних средстава. Желећи да се позабавим жаргоном као креацијом усмене комуникације међу младима, покушала сам да истражим промене у жаргонском изражавању у оквиру једне хетерогене групе

¹ Овај текст је настао као резултат рада на пројекту *Интердисциплинарно истраживање културног и језичког наслеђа Србије и израда мултимедијалног интернет портала „Појмовник српске културе“* (ЕДБ 147016), који у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

младих људи који се могу разликовати по своме социјалном статусу и образовању, али који ипак имају један заједнички комуникацијски код (лексикон) везан за музички контекст, те за реалије и појмове из музичке сфере.

У изразито динамичним савременим друштвима, језик непрекидно мора да буде „у кондицији“ како би „одговорио“ мноштву промена сваке врсте, мноштву нових реалија, појмова и догађања у различитим областима. Осим тога, савремена друштва карактеришу се и мултикултуралношћу и супкултуралношћу, комплексном социјалном стратификованошћу, што такође поставља одређене „изазове“ пред националне, тзв. опште језике. С друге пак стране, жаргон је језичка појава атрибуирана ефемерношћу. Високој експресивности жаргонских лексема својствено је релативно брзо *самоуништење* током времена, дакле – својствена им је релативна *кратковекост*. У питању су непрекидна *иновативност* и *променљивост* жаргона, „чија је динамика неупоредиво већа од просечне, стандардне, нормалне или уобичајене учесталости промена у језицима (с обзиром на темпо семантичких помака у речима)“ (Радовановић, 2003: 176–177). Често, губи се жаргонски „прелив“, и одређени жаргонизми прелазе у неутрални лексички фондус. Дакако, различита је судбина жаргонских речи и израза, па док неки од њих заиста и „преживе“ тако што постану саставни део разговорног језика, „другие существуют лишь какое-то время вместе со своими носителями, а затем забываются и даже ими, не доживая до физической смерти последних; и, наконец, третьи сленговые слова и выражения так и остаются сленговыми на протяжении длительного времени и жизни многих поколений, никогда полностью не переходят в общепотребимый язык, но в то же время и совсем не забываются“ (Левикова, 2004, <http://philology.ru/linguistics2/levikova-04.htm>).

1.

1.1. Иван Клајн, пишући о српском сленгу *на крају века*, наводи неке лексеме које још увек нису изашле из употребе, али су „углавном старијег датума“, као што су *швеца* ’сестра’, *гајба* ’стан’, *шљокати* ’пити’, као и неке жаргонске речи које су биле веома популарне половином прошлог века, да би се у међувремену демодирале: *тролиш* ’тролејбус’, *факш* ’факултет’, док се понеке још увек користе, као нпр. *крвав* / *мртав* / *моћан* у значењу ’сјајан, изванредан’ (Клајн, 1996: 80–81). Клајн такође наводи да су у ширим круговима присутнији изрази из омладинског (и школског) аргота него, на пример, они из криминалног: *профа* ’професор’, *диша* ’директор’, *глуварити* ’беспосличити’, *пући* ’доживети пораз, неуспех’, па тако и *играњац* ’игранка’ и *журка* ’жур, забава’ (Клајн, 1996: 81).

1.2. Имајући у виду Клајнов став да је готово немогуће дати икакав „прецизан и хронолошки омеђен приказ лексичког развоја“ ове врсте лексике, овде ћу покушати да начиним један релативан дијахрони пресек српских музичких жаргонизама (прецизније – музичког жаргона београдске омладине), а управо због *инхерентне променљивости* и *несталности* супстандардног

регистра. Тај пресек ћу се постарати да представим на примеру жаргонске лексике из *Речника жаргона* објављеног 1976. године, аутора Драгослава Андрића (Андрић, 1976), тачније – на примеру издвојених жаргонизама из музичке сфере употребе, као и на примеру ове врсте лексике издвојене из *Речника савременог београдског жаргона*, аутора Боривоја и Наташе Герзић, објављеног 2002. године (Герзић, 2002), повлачећи извесне паралеле са материјалом који сам прикупила за домаћи мини лексикон савременог омладинског музичког жаргона.

1.3. Најпре, ипак, треба направити мали социо-културни „рам“ у који ће ови жаргонизми бити смештени. Почетком шездесетих година прошлог века, „свакодневица рок и џез музике стидљиво се увлачила у све поре приватних ритуала, малих групних сеанси и журки, слушања тек пристиглих плоча из Лондона, првих електричних свирки (*свирка!* – нап. С. М.) са импровизованим појачалима на радију, тражења фреквенција Радио Луксембурга. Популарна култура се корак по корак оглашавала и у јавној сфери. (...) Следећи корак били су и први масовни музички спектакли“ (Лукић-Крстановић, 2003: 230), попут Београдске гитарјаде, концерата код Хајдучке чесме итд. „Од седамдесетих година рок музика постаје прави промотер културе без граница. Култна места у Београду започела су са својом традицијом окупљања: многи факултети постају стециште *добрих свирки*, Дом омладине, Студентски културни центар (...) И не само то. Музички догађаји/спектакли постају покретне сцене са својом путујућом публиком која живи живот од догађаја до догађаја“ (Исто, 230–231). Међутим, почев од шездесетих година, „музички спектакл се обликује и у оквиру фестивала забавне музике. (...) Фестивали попут *Опатијског фестивала* (...), *Београдског пролећа* и др. имали су своју публику, фанове, певачке звезде, популарне водитеље и резервисане сате колективних праћења ТВ преноса“ (Исто, 231).

1.4. Сходно свему овоме, поједина значења жаргонских лексема и израза везаних за музичку сферу употребе претрпела су током протеклих неколико деценија мање или веће промене. И као што се могло очекивати, неке су претрајале до наших дана, понекад са делимично измењеним фонетизмом, и саставни су део жаргонског фонда данашње београдске – и не само београдске – младежи. Свакако, неке су се друге жаргонске лексеме изобичајиле, или су се изобичајила њихова значења, она која је Андрић у своме првом речнику забележио. Такође, значења појединих његових речи разликују се у извесној мери од значења која им придаје носилац савременог музичког жаргона: „Раније су жаргонски изрази или старили са генерацијом која их је лансирала, или су били остављани млађој док је претходна, старећи, прала руке од њих; данас, млади не чекају да се реч излиже, да се сасуши (...) Ако се неки жаргонски новитет и покаже свестраније употребљивим и зато предодређеним за дужу каријеру (*фурати*, на пример), млади му освежавају кондицију све разноврснијим задацима, убацујући га стално у нове идиомске рецепте“ (Андрић, 2005: XII).

2.

2.1. Када су у питању лексеме из музичке сфере употребе у Андрићевом Речнику жаргона (Андрић, 1976), од 123 постојеће жаргонске лексеме издвојено је 40 лексема препознатих од стране мојих информатора (Списак 1); дакле – безмало трећина. С друге стране, када је реч о лексемама из музичке сфере употребе у Речнику савременог београдског жаргона, Боровоја и Наташе Герзић (Герзић, 2002), од постојеће 84 лексеме издвојено је њих 54, не узимајући у обзир неколике називе различитих подврста електронске и техно музике у Речнику Герзићевих (Списак 2); дакле – овога пута готово две трећине, што је логично ако се има у виду време прикупљања жаргонске лексике, али и то да је у питању искључиво урбани, београдски жаргон. У *Речнику савременог београдског жаргона*, према речима самих аутора, налазе се „речи и изрази који су у употреби последњих десетак година у Београду“ (Герзић, 2002, из Уводне речи).

2.2. Списак 1: *бацати риму, вртети муску, гажа, гаће, дек, дискаћ, домаћица, ђитра, ђуска, ђускати, жураја, журка, забавњак, зевати, зика, кокодакати, комад, лаганица, ледило, металац, муза, музичар, (певање) на суво, народњак, панкер, попић, рејвер, репер, свирка, сентииш, синтиић, стискавац, стуб, тезга, ћирилица, уфур, фолкуша, хармоништак, церт, шутка.*

2.2.1. У савременом омладинском музичком жаргону чује се *џитра* (енгл. *guitar* [gi'tar]) и чује се *мјуза* (енгл. *music* ['mju:zik]), где имамо изговор који је ближи оригиналном, тј. енглеском „читању“, у односу на некадашње *ђитра* и *муза*. Такође, за синтисајзер имамо савремени жаргонски фонетски лик *синтиииш* уместо некадашњег деминутивно „озвученог“ *синтиић* (и *синтаћ*). Код Андрића су се нашле три клишетиране синтагме, од којих само у изразу *вртети муску* данас имамо друкчији фонетски лик управне речи – *вртети мјузу*.

2.2.2. За акустичну гитару данашња младеж користи жаргонски универб *акустара*, док је код Андрића овај тип гитаре називан *клезетаром*, а код Герзићевих – *сувом гитаром*.

2.2.3. У *Речнику жаргона* нашло се чак седам назива за дискотеку (*даца, дис, дица, подморница* итд.), а данас се „прежитак“ ове музичке институције именује само двама – могло би се рећи – крајње неинвентивним жаргонским именима: *дискаћ* и *диско*.

2.2.4. *Домаћица* је раније била домаћа поп-музика, а данас је то домаћа забавна музика из деведесетих; дакле – сачувало се исто именовање, само уз умерено значење: сада се тако не назива актуелна него „бивша“ забавна музика.

2.2.5. Данашњи *ди-џеј* (диск-џокеј) био је седамдесетих и осамдесетих – *цар*, а у последњој деценији прошлог века појавио се и скраћени облик полусложеничког оригиналног назива – *џокеј*.

2.2.6. Данас такође има *жураје* и *журке*, али нема „отменије“ *журезе*.²

² Овај је суфикс „у стандардном језику присутан махом у интернационалној стручној терминологији“, као нпр. у *генеза, синтеза* и слично, док „у жаргону наступа без сопственог

2.2.7. У жаргонској конверзацији данашње омладине постоје *ђуска* и *ђускати*, али не постоји *ђускавац*, којим су се некада именовали и плесање или играња и место за плесање. *Ђуска* у савременом музичком жаргону означава играње, тј. плес, док је некада то био жаргонски назив и за играња. Код Андрића се за ову реалију читају и следеће номинације: *танц*, *танцаљка*, *тандрчак*, *трескавац*, *трескавица*, док данашње *ђуска* стоји сасвим усамљено у музичком жаргонском лексикону. Насупрот претходном, *ђускати* је данас само једна од номинација из петочланог глаголског синонимског низа за именовање играња, тј. плеса (поред *врцкати*, *гибати*, *ђипати*, *трупкати*), док код Андрића у истом значењу налазимо још једино глагол *танцовати*. Опет, само се *зевати* налази у пресеку негдашњег (*просипати ноте*, *тралалалисати*) и садашњег (*солирати*, *цвркатати*, *цврчати*) скупа жаргонских номинација за радњу певања. Андрићев *Речник* не бележи жаргонизам *цврчати* за 'певати', али је у њему прибележено жаргонско именовање *цврчак* за певачицу, које је пак непознато данашњој српској младежи.

2.2.8. *Комад* у савременом жаргону београдске омладине није и текст за песму, већ је то само музичка тачка.

2.2.9. *Лаганица* је у новијем музичком жаргону – 'спора, лагана музика' (као и *балада* и *сентиши*), а не 'лака музика' (тзв. лаке ноте). Даље, помало архаична номинација *сентиши* није више носилац значења 'сентиментална музика или песма', а потпуно је ишчезла синонимна жаргонска номинација *сентишка*. Тако је данас, повинујући се променљивости жаргонског суфигирања, поклоник панк музике – само *панкер*, али не и *панкершишка*.³

2.2.10. Бучна музика се данас жаргонски именује трима лексемама: *грувачина*, *крљачина* и *рокачина*, уместо некадашњих *растурачина* и *цепачина*, премда треба рећи да је код именовања радње/начина брзог и бучног свирања дошло током времена до извесних лексичких укрштања и преклапања, тако да су савременом музичком жаргону познате глаголске лексема *растурати* и *цепати*, као и девербативи *растурање* и *цепање*.

2.2.11. За појам 'музика' данас имамо, поред *мјузе*, и некадашње *зика*, па и шатровачки „сложено“ *зикаму*, али не постоји Андрићев *зика-мен* (за музичара); такође, више нема ни *муске*. *Мјуза* је у жаргонском лексикону данашње младежи само општи појам – 'музика', док се некадашњим *муза* жаргонски именовао час музичког образовања.

2.2.12. Некадашње *очетити* ('пустити гласно музику') развило се у међувремену у израз *одврнути до даске*.

2.2.13. *Свирка* је некада била само друго, жаргонско име за концерт,

значања а са стилском вредношћу вербалног измотавања. Његово француско порекло додаје му нијансу шаливе елевације значења основе, нарочито када је оно негативно“ (Бугарски, 2006: 114–115).

³ Овај податак бива разумљив ако се има у виду следеће: изворно жаргонски суфикс *-ишка* „свој процват је доживео пре коју деценију (...), а данас се активира тек спорадично“ (Бугарски, 2006: 130).

углавном држан у неком од клубова, а данас је то свако музичко догађање, па тако може бити и фестивал, али чак и музичка проба; дакле, једно специфично значење многоструко је проширило своје поље употребе, сведочећи и о још нечем – о „принципу минималног напора“, тј. о потреби и потрази за универзалним речима. Пример за ширење семантичког поља имамо и код лексеме *стискавац*, којом се некада жаргонски називао танго, а сада се (као и пре десетак година; в. Герзић 2002) сваки плес удвоје сматра *стискавцем*.

2.2.14. *Уфур* је износ улазнице за клуб, одн. за оно што се некада звало само *дискотеком* (уз напомену да се реч *дискотека* још чује по мањим местима у унутрашњости Србије).

2.2.15. Клавирска хармоника некада се звала *радијатор*, а данас – *тарабе*. Помало неочекиван (а можда – управо очекиван!) обрт: даљинско грејање у Београду постало је актуелно тек половином шездесетих година прошлог века, а преко тарабе се у наше време гледа само у скромнијим сеоским домаћинствима, углавном – старачким.

2.2.16. Андрићев *Речник жаргона* садржи и глагол *шибати*, у значењу 'свирати бучно одн. виртуозно', који ретко користе моји информатори, понекад га преузимајући од старијих, обично – од својих учитеља музике.

2.2.17. Новији израз *губити се* ('избезумљивати се у плесу или забави') представља пандан некадашњем *шизити*, ономе које је постојало у времену *шизика* и *падавичарки*.

2.2.18. Идиоматски израз *кокодакати а не снети јаја* није у целини одолео времену, али је од њега преостао централни глагол *кокодакати*, којим се и даље метафорички истиче нечије лоше певање.

2.3. Списак 2: *бенд, брејковати, гажа, групи девојка, денс, ди-џеј, дискаћ, ђускати, електроника, зика / зикаму, метал, металац, мјуза, одреповати, певаљка, прангијати, прангијање, прангијаши, рејв, рејвер, рејверка, реп, репер, реповати, рокер, рокерка, свирка, скреч, скречер, скречовати, слемовање, солажа, солирати, сонгић, ствар, стеји, стеји-дајв, стискавац, струја, трбушњак, турбо / турбо-фолк / турбо-џихад, хип-хоп, ћирилица, џепати / пржити / растурати / рокати, шутка, џезерица / џезијана, џемовати*.

2.3.1. Савремени жаргонски музички лексикон садржи чак три назива за спору, лагану музику: *балада, лаганица* и *сентиши* (па и адјектив *њањава*), док песма брзог ритма, називана деведесетих година 20. века – *брзањац*,⁴ нема никакву жаргонску номинацију у савременом лексикону. Може се претпоставити да је некадашњи *брзањац*, „идући трагом“ све бучније и агресивније музике, заправо прерастао у *грувачину, крљачину*, или пак – у *рокачину*.

2.3.2. Данашња београдска младеж не користи жаргонски назив *блузер* из веома једноставног разлога: блуз није музика у моди код генерације чији су припадници рођени крајем осамдесетих година прошлог века.

⁴ Изворно жаргонски суфикс *-ањац* „у именовању разних, већином популарних активности и дешавања (...) изводи низ афективно осенчених именица“ (Бугарски, 2006: 139), као нпр. *шетањац, чукањац, купањац* и сл.

2.3.3. *Денс* је опстао као општи назив за одређену врсту музике, али се назвања *денсер* и *денсерка* веома ретко чују, будући да постоји много новијих праваца у популарној електронској музици након зенита денса, тј. од краја деведесетих година прошлог века.

2.3.4. Перфективно *изђускати се* није данас у употреби зато што, за разлику од девербала *ђуска*, глаголска номинација *ђускати* јесте само једна из оновременог, подужег глаголског низа за именовање играња, и то не нарочито честа.

2.3.5. Електронска музика је данас углавном само *електроника*, док је до пре само десетак година у београдском жаргону имала још једно, данас малофреквентно име – *струја*. Именовања за различите врсте електронске музике, као што су *есид* / *есид хаус*, *минимал*, *тренс* и слично, нису овом приликом узета у обзир за разматрање.

2.3.6. И као што је већ речено, посве су се изобичајиле некадашње опште жаргонске номинације *муза* и *муска* (Андрић, 1976), а исто се догодило и са све донедавно познатим општим жаргонским именовањем *мјуз* (Герзић, 2002), док је из последње деценије прошлог века до данашњих дана претрајало именовање *мјуза*, које млади редовно користе, знатно ређе посежући за шатровачким образовањима *зика* или *зикаму*.

2.3.7. У оба поменута речника наведен је жаргонизам *металац*, који је уобичајен и данас, али синонимну лексему *металер*, наведену у Речнику савременог београдског жаргона из 2002, данашња омладина не користи за жаргонско именовање особе која преферира хеви-метал музику.

2.3.8. Са повеликог списка назвања за брзо и бучно свирање данас изостају глаголски ликови као што су *чукати*, *крљати* (премда постоји девербативна именица *крљање* за означавање таквог начина свирања), *прашити* и *шибати*, а глаголске лексеме *пржити*, *растурати*, *рокати* и *цепати* претрајале су до краја прве деценије другог миленијума.

2.3.9. Подсмешљиво интонираним жаргонизмом *подврискуша* бивала је именована певачица турбо-фолк музике у време одрастања припадника генерације која данас овај тип певачице „препознаје“ као *певаљку*.

2.3.10. *Сонгић* није саставни део савременог музичког жаргонског мини лексикона, у коме се, међутим, без присуства емотивно-експресивне нијансе срећу и *попић* и *хитић*.

2.3.11. Жаргонским именовањима *цезерица* и *цезијана* придодато је – при означавању лагане цез-музике – и данашње *цезић*. У последњој деценији прошлог века *цезовали* су они који су свирали цез (и учествовали на ономе што се звало *jam session*), док данас они – етимолошки логичније – *цезирају*, а *цезују* или *цезирају* они који свирају реге-музику. Свакако, и цез и реге – посебно реге као животни стил – подразумевају импровизацију.⁵

⁵ „За разлику од наративног модела дисциплине и модела конвенције, у којима је углавном владао један политички или музички жанр, односно сцена, рокенрол наративни модел је издиференциран онако како су се кумулативно таложиле музички правци и стилови. Тако

3.

3.1. Поредићи Андрићев жаргонски материјал са савременим музичким жаргоном младих у главном граду (*Речник жаргона* из 1976, Списак 1), очљиво је да од четрдесет и данас препознатљивих музичких номинација имамо свега њих двадесет осам код којих је присутно потпуно слагање са номинацијама које се чују у ововременом жаргону београдске омладине, односно – код којих имамо потпуно подударност леме и семе, тј. звучања, творбеног лика и значења. Потпуно слагање жаргонских номинација које користи данашња београдска младеж са онима које су издвојене из *Речника савременог београдског жаргона*, Боривоја и Наташе Герзић (Герзић, 2002, Списак 2), неупоредиво је веће: безмало све лексеме које су из тог речника издвојене као данас препознатљиве имају идентичан морфофонетски лик и значење са онима које сам забележила од мојих информатора, што је и разумљиво будући да је то речник у коме су побележене жаргонске лексеме које су у употреби биле у последњој деценији прошлог века.

3.2. Важно је напоменути да образовани припадници данашње београдске младежи ретко посежу за шатровачким пермутовањем, изузимајући и не тако чест општи назив *зика(му)*, те им ни на који начин нису блиска, на пример, назвања типа *сба* за бас гитару, или пак *талме* за (хеви-) метал музику (Герзић, 2002).

3.3. Посматрајући дијахрони план промене жаргонског лексикона, очевидно је да се до данас у употреби нису задржале првенствено оне жаргонске лексеме које су везане за феномен игранки, као и за направе попут радио-апарата (или радио-пријемника), транзистора, грамофона, магнетофона, па и сасвим доскора коришћеног касетофона или вокмена. Свакако, на губљење ових номинација утицало је поступно нестајање реалија за које су се везивале. Такође, међу савременом урбаном младежи недостаје и понеки жаргонски термин везан за кафанску музику, или пак за блуз. Наравно, овакви лексикони бивају и сведочанство одређеног времена, односно – одређене социоекономско-културне матрице, што речито потврђује, на пример, у Андрићевом *Речнику* забележена лексема *бугарин*, коришћена као жаргонски назив за пиратски компакт-диск прошверцован из Бугарске, који се могао купити по веома повољној цени.

3.4. Подробнији преглед жаргонског материјала забележеног у речницима Драгослава Андрића, као и Боривоја и Наташе Герзић, те поређење издвојених жаргонских лексема из музичке сфере употребе са данашњим музичким жаргонским фондом урбане младежи показује да је дошло до извесних промена на морфофонетском и, значајније, на семантичком плану. Промене до којих је дошло извршене су у више главних праваца: 1) реч је претрпела измене фонетске природе (присутне у веома малом обиму); 2) семантичка вредност лексеме није се променила, али се она данас употребљава са другим суфиксом

се могу препознати наративни циклуси рокенрол следбеника, панк саплеменика, љубитеља новоталасне музике или реге истомишљеника“ (Лукић Крстановић, 2010: 252).

(указујући, при том, на излажење појединих жаргонских суфикса из моде); 3) реч се потпуно изгубила из употребе, али је њено значење преузела нека друга (домаћа или страна) реч; 4) реч је присутна и у савременом жаргонском лексикону, али са новом семантичком вредношћу; 5) лексема је регистрована у савременом жаргонском лексикону, али са друкчијом семантичком вредношћу од оне коју је некада имала (померање значења, ширење или сужавање значења); 6) у савременом жаргонском лексикону није регистрован један од раније постојећих синонимских ликова за одређену музичку реалију, или је пак у савременом жаргону регистрован нови синонимски лик; 7) реч је у употреби, али је једно од њених некадашњих значења нестало; 8) од више номинација за једну реалију сачувана је до данашњих дана само једна, или је, насупрот овоме, у данашње време настало више номинација у односу на некадашњу једну;⁶ 9) у протеклих тридесетак година знатније се смањило, или пак повећао, број номинација за одређену реалију; 10) у протеклом периоду дошло је до „размене“ номинација (уп. *цемовати* и *цезирати*).

3.5.1. Такође, треба скренути пажњу на чињеницу да инојезичне позајмљенице и начини њиховог прилагођавања могу пружити корисне смернице у утврђивању хронологије позајмљивања речи. Инструктиван пример представља реч *супер*, жаргонски архаична, која се преко две деценије користи са значењем сличним значењу речи *екстра*. Она је најпре ушла у омладински жаргон, и то преко медија (из страних речи *супермаркет*, *суперстар* и сл.), а потом је стигла и у руралне средине. „Чим је прешла у широку употребу, ова реч је престала да буде занимљива за младе и они су је заменили другим жаргонизмима“ (Ашић, 2009: 186). *Супер* је „за разлику од *екстра*, чија је употреба највероватније пролазног карактера, дубоко укоренењено у српски разговорни па и књижевни језик“ (Исто).

3.5.2. „Сталним процесима експресивизације у језику претходе процеси деекспресивизације, функционално-стилске истрошености постојећих јединица, који настају због честе употребе и опште прихватљивости експресива“ (Ристић, 2004: 184–185). У сваком случају, потребна је опрезност при квалификацији одређеног жаргонизма као архаичног, јер се не може са пуном извесношћу тврдити да дата жаргонска лексема, уз извесну промену семантичке структуре, није у некој сфери употребе активна и у садашњем тренутку. Недвосмислено је следеће: нове речи којима се жаргон попуњава углавном припадају наркоманској и хомосексуалној сфери, док су архаичне оне речи које су, на пример, некада размењивале коњокрадице (више у Биков, 1994). Дакако, „уколико свако младо покољење жели да се разликује и од ’очева’, и од нешто старијих младих људи, оно уводи у свој лексикон сопствено кодирање општепознатих појмова, када се као резултат опажа, на пример, прелаз од некада често коришћене речи ’лихо’ ка

⁶ „Множественность квазисинонимического обозначения одного и того же предмета наименования отражает, как правило, временное обновление сленга, смену его лексического состава: каждое поколение носителей молодёжного сленга стремится отличаться по языку не только от взрослых, но и от предшествующего поколения“ (Матјушенко, 2007, <http://vspu.ru>).

речи 'легко'. Тако се на основу оних речи које људи употребљавају у реченици може одредити 'из кога су времена они'" (Левикова, 2004, <http://philology.ru/linguistics2/levikova-04.htm>; превод С. М.).

3.5.3. Жаргон се одликује изразитом експресивношћу својих јединица, а у поређењу са општим стандардом – и суженим језичко-комуникативним карактеристикама. Употреба жаргона је *питање избора* једног *стилског регистра*. Изабравши га, чланови једног социјуса добијају средство за идентификацију (изван групе, тј. споља) и комуникацију (унутар групе). Јер, сваки жаргон је истовремено и средство *унификације*, зато што се њиме идентификују 'своји', и средство *диференцијације*, зато што се путем њега 'своји' супротстављају 'туђима'. Непознавање жаргонске лексике ствара шум у комуникацијском каналу, тј. отежава или чак онемогућава разумевање исказа и могућност слања повратне поруке *истом мером*, стварајући „код 'непосвећених' привид избора неадекватне комуникацијске стратегије“ (Косановић, 2004: 116).

Имајући у виду добро познату дефиницију да је *језик основно средство комуникације међу људима*, наводим овом приликом, имајући у виду да се и музиком могу слати *речите* поруке, један занимљив и упутан податак: поводом светске године комуникације (World Communication Year) – 1983, Ангола је издала серију поштанских марака на којима су представљена два музичка инструмента – *рог* и *бубањ* (там-там).

Извори

- Андрић, Драгослав. 1976. *Двосмерни речник српског жаргона и жаргону сродних речи и израза*. Београд: БИГЗ.
- Gerzić B. i N. Gerzić. 2002. *Rečnik savremenog beogradskog žargona*, Друго, прерађено и допуњено издање. Београд: Istar.

Литература

- Андрић, Драгослав. 2005. *Двосмерни речник српског жаргона и жаргону сродних речи и израза*. Друго, знатно допуњено издање. Београд: Zepher Book World.
- Ашић, Тијана. 2009. Семантичко-прагматичка анализа употребе речи „екстра“ у жаргону градске омладине, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 38/1, Београд, 177–190.
- Бугарски, Ранко. 2006. *Žargon. Lingvistička studija*, Друго, прерађено и проширено издање. Београд: Библиотека XX век, 137*.
- Быков, В. 1994. Жаргоноиды и жаргонизмы в речи русскоязычного населения („Новые“ слова и значения в современном русском языке). *Русистика*, № 1–2, Берлин, 85–95.
- Клајн, Иван. 1996. Сленг. У *Српски језик на крају века*. Београд: Институт за српски језик САНУ, Службени гласник, 79–81.
- Косановић, Марија-Магдалена. 2004. О словенској жаргонској лексичи ученика и студената. *Славистика*, VIII, Београд, 114–119.

- Левикова, С.И. 2004. *Молодежний сленг как своеобразный способ вербализации бытия*. Доступно на: <http://philology.ru/linguistics2/levikova-04.htm>.
- Лукић-Крстановић, Мирослава. 2003. Спектакл и друштво. Проучавање музичких манифестација у Србији. У *Традиционално и савремено у култури Срба, Посебна издања, Књига 49*. Београд: Етнографски институт САНУ, 221–235.
- Лукић Крстановић, Мирослава. 2010. *Спектакли XX века. Музика и моћ*, Посебна издања, Књига 72. Београд: Етнографски институт САНУ.
- Матюшенко, Елена Евгеньевна. 2007. *Современный молодежный сленг: формирование и функционирование*, Волгоград: Волгоградский государственный педагогический университет. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Доступно на: <http://vspu.ru>.
- Radovanović, Milorad. 2003. Raslojavanje jezika. U *Sociolingvistika*. Beograd: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci – Novi Sad, 165–185.
- Ристић, Стана. 2004. *Експресивна лексика у српском језику*. Монографије 1, Београд: Институт за српски језик САНУ.

Софија Милорадовић

ЈЗЫК «В ФОРМЕ» – МУЗЫКАЛЬНЫЕ ЖАРГОНИЗМЫ

Резюме

В настоящей работе предпринята попытка описания белградских жаргонизмов с диахронического аспекта, относящихся к музыкальному жаргону, которые были выбраны из *Словаря жаргона*, опубликованного в 1976 году Драгославом Андричем, равно как и из *Словаря современного белградского жаргона* Боривоя и Наташи Герзич, вышедшего из печати в 2002 году, и дополненные жаргонизмами, собранными мною для монографии, из которых был составлен современный мини-лексикон музыкального жаргона белградской молодежи. Анализ изучаемого материала свидетельствует о том, что произошли незначительные изменения на морфофонемном и, более значительные, на семантическом уровнях. Изменения зафиксированы в десяти важных аспектах. При классификации некоторых устаревших жаргонизмов следует проявлять некоторую осторожность, так как нельзя быть вполне уверенным, что та или иная лексема с незначительными изменениями семантической структуры в настоящее время не активна в какой-нибудь другой сфере употребления.

sofija.miloradovic@sanu.ac.rs